

Saamelaiskäräjien ehdotukset eduskunnalle vuodelta 2025

1. Saamelaiskäräjien tehtävät ja resurssit

- Turvataan Saamelaiskäräjille riittävä, pysyvä ja ennakoitava perusrahoitus.
- Varmistetaan, että saamelaiskäräjälain toimeenpanoon osoitetaan erikseen mitoitettuja lisäresursseja.
- Vahvistetaan pysyviä henkilöstö- ja asiantuntijaresursseja neuvottelu-, yhteistoiminta- sekä kansainväliseen ja EU-vaikuttamiseen.
- Kehitetään rahoitusrakenteita siten, että Saamelaiskäräjien itsehallinnon tosiasialliset edellytykset eivät perustu epävarmoihin rahoitusratkaisuihin.

2. Saamelaisten itsehallinto

- Viranomaisten ja muiden hallintotehtäviä hoitavien kouluttaminen uuden saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesta yhteistoiminta- ja neuvotteluvelvoitteesta.
- Saamelaiskäräjien budjettiin liittyvien esitysten huomioiminen ja riittävien resurssien turvaaminen saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteuttamiseen ja kehittämiseen.

3. Saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien ja saamelaisia koskevan erityislainsäädännön kehittyminen

- Saamelaisten perustuslaillisten oikeuksien huomioiminen saamelaisten kotiseutualueen maankäyttöön liittyvässä päätöksenteossa ja maankäyttöhankkeiden luvituksessa.
- Rahoituksen osoittaminen saamelaisten kulttuurin kehittämiseksi.
- Saamelaiselinkeinorahaston perustaminen.
- Viranomaisien ja muiden hallintotehtäviä hoitavien kouluttaminen uuden saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesta yhteistoiminta- ja neuvotteluvaihtoehdosta.
- Menetelmien kehittäminen saamelaisten kulttuurille aiheutuvien kumulatiivisten vaikutusten arvioimiseksi lainsäädäntöhankkeissa.
- Aikuiskoulutustuen korvaavan järjestelmän luominen.
- Saamen kielilain uudistaminen.
- Oman lain ja hallinnon luominen saamelaiselle poronhoidolle yhteistyössä saamelaisten poronhoitajien ja Saamelaiskäräjien kanssa.
- Saamelaisten oikeuksien turvaaminen nykyistä paremmin alueidenkäyttölaissa ja muussa alueidenkäyttöä koskevassa lainsäädännössä.

4. Kansainvälinen toiminta

- Luodaan pysyvät rakenteet saamelaisten osallistumiselle EU:ssa ja Suomen EU-kannanmuodostuksessa.
- Varmistetaan Saamelaiskäräjien kansainvälisen toiminnan riittävä ja pysyvä rahoitus.

5. Ympäristö, maankäyttö ja saamelaiselinkeinot

Vaikutusten arviointi ja sotaharjoitukset

- Menetelmän kehittäminen saamelaisten kulttuurille aiheutuvien kumulatiivisten vaikutusten arvioimiseksi ja sen jalkauttaminen viranomaisiin.
- Puolustusvoimille toimintaperiaatteet saamelaisten osallistamiseksi saamelaisten kotiseutualueelle sijoittuvaan harjoitustoimintaan liittyen sekä yhteistyökanavien luominen Puolustusvoimien ja Saamelaiskäräjien välille.
- Natolle yhteinen alkuperäiskansapolitiikka, ohjeet saamelaisten oikeuksien huomioimiseksi sekä toimintaperiaatteet saamelaisten osallistamiseksi kaikissa Natomaissa.
- Saamelaisedustuksen ja saamelaisiin liittyvän asiantuntemuksen integrointi Naton rakenteisiin.
- Lainsäädännön uudistaminen siten, että saamelaisten oikeudet toteutuvat myös sotaharjoituksista aiheutuvien vahinkojen korvaamisessa.

Ympäristö

- Saamelaisten ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnitelman ja sopeutumistoimiin tarvittavan rahoituksen valmistelu.
- Saamelaisten kotiseutualueen vanhojen metsien kartoittaminen Luonnonmetsät Sápmi -työryhmän kriteerien pohjalta.
- Saamelaisten kotiseutualueen vanhojen ja luonnontilaisten metsien suojeleminen.
- Saamelaisten oikeuksien edistäminen Turvallisuus- ja kemikaaliviraston sekä Lupa- ja valvontaviraston lupakäytännöissä uuden saamelaiskäräjälain mukaisesti.

Saamelaiselinkeinot

- Tilastotiedon tuottaminen selvitysten kautta saamelaisten perinteisistä elinkeinoista.
- Saamelaiselinkeinorahaston perustaminen.
- Oman lain ja hallinnon luominen saamelaiselle poronhoidolle

yhteistyössä saamelaisten poronhoitajien ja Saamelaiskäräjien kanssa.

- Saamelaisen poronhoidon tukijärjestelmän kehittäminen yhteistyössä saamelaisten poronhoitajien ja Saamelaiskäräjien kanssa.
- Erillisen saamelaisosion luominen Polura-lakiin tai oman erityislain säätäminen.
- Kyttyrälohen pyynnin mahdollistaminen Suomen puolella vapaasti ja laajasti eri pyyntimenetelmin kalan ollessa vielä syömäkelpoinen.
- Tenon kalastussäännön muuttaminen siten, että Norja ei voi yksipuolisesti päättää Tenon patoamisesta poikkipadolla.
- Tutkimuksen toteuttaminen merialueella tapahtuvien muutosten vaikutuksista Atlantin loheen.
- Tenon lohenkalastuksen vuonna 2021 alkaneiden täyskieltojen korvaaminen saamelaisille kalastusoikeuden omistajille ja Utsjoen kunnalle.
- Saamelaisten sisällyttäminen omana kalastajaryhmänään saamelaisten kotiseutualuetta koskevaan kalastuksen kiintiöpäätökseen.
- Saamelaisten oikeuksien tunnustaminen metsästystä säätelevässä lainsäädännössä.
- Maasuurpetojen kannanhoidon suunnittelu sosiaalisesti kestävästi.
- Pysyvä rahoitus Duodji Akatemialle.
- Saamelaisen perinnekäsityön aseman vahvistaminen elinkeinona.
- Saamelaisen käsityön elinvoimaisuuden tukeminen ja rahoituksen turvaaminen.
- Saamen käsityörittäjyyden tukeminen.
- Rahoitus saamelaismatkailun sertifikaatin ylläpitämiseen.

6. Kielelliset oikeudet

- Saamen kielen kehittämistoimintaan tulee myöntää rahoitus (400 000 euroa).
- Koltansaamen kielen elvyttämiseen pitää kiinnittää erityisesti huomiota kaikilla yhteiskunnan aloilla.
- Saamen kielen opiskelun mahdollistaminen aikuisille joko aikuiskoulutustuella, korottamalla saamen kielilain 31 §:n avustusta tai uuden rahoitusmekanismin kautta.
- Saamen kielilaki uudistetaan.
- Saamen kielen toimiston kääntäjäresursseja tulisi vahvistaa.
- Viranomaisten rahoituksessa huomioidaan saamen kielilain vaatimukset ja varmistetaan lain toimeenpanoon riittävät resurssit.
- Varmistetaan taloudelliset resurssit osana 400 000 euron saamen kielten suunnittelu- ja kehittämisavustusta, joilla Saamelaiskäräjät voi edistää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa digitaalisten palveluiden ja ohjelmistojen kehittämisessä saamen kielille.
- Valtioiden tulee varmistaa Sámi Giellagáldun toiminnalle riittävä ja pysyvä rahoitusmalli, koska Suomi, Ruotsi ja Norja ovat osallistuneet Sámi Giellagáldun nykyisen organisaatiomallin kehittämiseen.
- Tutkitaan mahdollisuuksia perustaa kansallisen foorumin IDIL 2022-2032 toteuttamiseksi yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa.

7. Sosiaali- ja terveyspalvelut, tiedontuotanto ja sosiaaliturva

- Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi osoitetun valtionavustuksen jatkuvuuden turvaaminen ja tason korottaminen siten, että se mahdollistaa kaikkien ikä-, asiakas- ja kieliryhmien tarpeiden huomioimisen.
- Saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten saatavuuden parantaminen mm. vahvistamalla kielikoulutuksiin osallistumista tukevaa rahoitusta ja perustamalla valtakunnallinen sote-alan kehittämisohjelma.
- Saamelaisen psykososiaalisen tuen yksikkö Uvj - Uvjâ - Uvjan toiminnan vakinaistaminen erillisen lainsäädännön ja rahoituksen turvin.
- Erillisten toimenpiteiden käynnistäminen saamenkielisen ja kulttuurinmukaisen ikäihmisten asumispalvelujen vahvistamiseksi saamelaisten kotiseutualueella.
- Saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien huomioimisen vahvistaminen sosiaaliturvauudistuksessa ja lakimuutoksissa sekä vaikutustenarvioinnin varmistaminen.
- Parlamentaarisen sosiaaliturvakomitean valmistelutyön tueksi saamelaisten sosiaaliturvaa käsittelevän erillisen työryhmän perustaminen, jonka tehtävänä on vahvistaa valmistelun tietopohjaa tilanteessa, jossa rekisteritieto on puutteellista.
- Saamelaisia koskevan tutkitun tiedon ja tietopohjan vahvistaminen lisäämällä THL:n ja Kelan saamelaisasioihin liittyviä resursseja, päivitetään saamelaisten sosiaaliturvaa koskeva selvitys (edellinen Faurie 2011), vahvistetaan Saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveyssektorin resursseja.
- Saamelaisten poronhoitajien sosiaaliturvan parantaminen uudistamalla poronhoitajien sijaispalvelulakia yhdenvertaisemmaksi ja perhemyönteisemmäksi.
- Melan toteuttaman Välitä Poronhoitajasta -palvelun kehittäminen siten, että saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet huomioidaan palvelun toteutuksessa nykyistä paremmin

8. Koulutus, opetus ja oppimateriaalityö

- Edistetään saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän selvityksessä esitettyjen toimenpide-ehdotusten toimeenpanoa siten, että saamenkielisen henkilöstön resurssit ja täydennyskoulutuksen mahdollisuudet vahvistuvat, erityisesti koltansaamen ja inarinsaamen osalta.
- Lisätään varhaiskasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa kelpoisen henkilöstön koulutusmäärää.
- Laaditaan sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen kehittämiseksi kehittämisohjelma.
- Edistetään saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän selvityksessä esiin nostettua esitystä saamenkielisten erityisopettajien koulutuksen kehittämisestä sekä saamenkielisten erityisopettajien koulutusyksikön nimeämisestä Oulun yliopistoon.
- Huolehditaan siitä, että erityisopettajan opinnoissa huomioidaan saamenkielisten erityisopettajien erityisosaamistarpeet hyödyntämällä yliopistossa jo olemassa olevaa saamelaisen kulttuurin, saamen kielten ja saamelaispedagogiikan opetustarjontaa.
- Ryhdytään jatkotoimiin erityisesti lainsäädäntötasolla, jotta oikeus saamenkieliseen oppimisen tukeen voidaan turvata selkeästi ja velvoittavasti.
- Toteutetaan toimenpiteitä saamenkielisen erityisopetuksen ja oppimisen tuen henkilöstön kouluttamiseksi ja rekrytoimiseksi.
- Varmistetaan, että oppimisen tuen uudistus kykenee vastaamaan saamelaisoppilaiden tarpeisiin ja turvaamaan heidän kielellisten oikeuksiensa toteutumisen yhdenvertaisella tavalla.
- Arvioidaan erikseen järjestelmien vaikutuksia alkuperäiskansaan.

- Kehittää kulttuurisesti ja kielellisesti soveltuvia ratkaisuja sekä varmistetaan, että tekoälyjärjestelmät eivät pahenna jo olemassa olevia eriarvoisuuksia koulutuksessa.
- Etäopetuksen vakinaistaminen osaksi koulutusjärjestelmää riittävällä, pysyvällä ja ennakoivalla rahoitusmallilla.
- Etäopetuksen valtakunnallisen ohjauksen vahvistaminen yhdenvertaisuuden, opetuksen laadun ja joustavien opetussuunnitelmaratkaisujen varmistamiseksi.
- Opettaja ja tukiresurssit sekä opettajien täydennyskoulutus ja etäopetuksen pedagoginen tuki turvataan vastaamaan kasvavia ja erilaisia oppimistarpeita.

Oppimateriaalityö

- Oppimateriaalityön vakinaistaminen monivuotisella ja ennakoitavalla rahoitusmallilla kaikille saamen kielille.
- Digitaalisten oppimateriaalien pysyvän ylläpidon ja kehittämisen sekä erityisopetuksen oppimateriaalien turvaaminen kaikilla saamen kielillä rahoituspäätöksissä.
- Korvaavan tukijärjestelmän luominen aikuiskoulutustuen lakkauttamisen jälkeen saamenkielisen henkilöstön kouluttautumisen turvaamiseksi.

9. Varhaiskasvatus

- Kulttuuri- ja kielipesätoiminnan valtionavustus on korotettava 1,9 miljoonaan euroon ja sen jatkuvuus on turvattava.
- Aikuiskoulutustuki ja saamen kielilain 31 § mukainen avustus tulisi palauttaa aiemmalle tasolle.
- Kulttuuri- ja kielipesätoiminnan asemaa varhaiskasvatusjärjestelmässä tulee vahvistaa ja kulttuuri- ja kielipesätoiminta tulee tunnistaa varhaiskasvatuslaissa.

10. Saamelainen kulttuuri ja kulttuuriperintö

- Korotetaan saamelaista kulttuurimääräraha riittävälle tasolle.
- Vahvistetaan saamelaisten taiteilijoiden toimintaedellytyksiä tukimuotoja ja rajat ylittävää yhteistyötä kehittämällä.
- Varmistetaan Unescon yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta täysimääräinen toimeenpano.
- Turvataan Saamelaiskäräjien keskusten toiminta pitkäjänteisellä, ennakoitavalla ja riittävällä rahoituksella.
- Vakiinnutetaan Duodji-akatemian toimintaedellytykset.
- Korotetaan saamelaisnuorten taidetapahtuman rahoitus tasolle, joka mahdollistaa tapahtuman saavutettavuuden kaikille saamelaislapsille ja nuorille riippumatta asuinpaikasta.

11. Saamelaisnuorten oikeudet, osallisuus ja niiden toteutuminen

- Turvataan saamenkielinen ja kulttuurinmukainen nuorisotyö varmistamalla saamenkielisten nuorisopalvelujen yhdenvertainen saatavuus saamen kielilain ja nuorisolain mukaisesti.
- Vahvistetaan Saamelaiskäräjien nuorisoneuvoston resursseja ja vakiinnutetaan Dihtosis-toiminta osaksi nuorisoneuvoston pysyvää toimintaa.